

Analysis of Effective Factors on the Tourism Development of Historical Valuable Texture Case study: District 12 of Tehran

Seyedeh ghazaleh hosseini Tehrani¹, Azita rajabi²⁻, Naser Eghbali³.

1- PhD Student of Geography & Urban Planning, Islamic Azad University of Central Tehran Branch, Tehran, Iran

2- Associate Professor of Geography & Urban Planning, Islamic Azad University of Central Tehran Branch, Tehran, Iran

3- Associate Professor of Geography & Urban Planning, Islamic Azad University of Central Tehran Branch, Tehran, Iran

Received: 6 July 2020

Accepted: 9 November 2020

Extended abstract

Introduction

Urban areas are often considered important tourism destinations due to their historical and cultural attractions. Urban tourism creates a great cultural, social and economic opportunity for the world's metropolises. Historical and old textures, due to the nostalgic, architectural, cultural and valuable buildings that are symbols of the economic, religious and social conditions of that time, are one of the vital, influential and important urban tourism destination. However, these days, with the growth of urbanization, the land use of these textures has been changed and deteriorated. In this regard, the approach of tourism in the field of reviving the old textures of cities, especially textures that have historical value and identity, has been considered. District 12 of Tehran, has not yet achieved its status as an active, coherent and organized destination, despite the presence of valuable monuments, which play vital role in preserving urban authenticity and identity and also as an important tourism destination and a significant source of income. In this regard, it is necessary to make special planning. The tourism development approach, as mentioned earlier, provides a beneficial basis for the preservation, revitalization, reconstruction and development of such textures. The same method that has been used in developed countries for many years and to be implemented in our country requires the study and analysis of appropriate effective factors based on the conditions of the region. The main purpose of this study is to identify the main effective factors on the tourism development in historical valuable textures and then analyze each of the factors on the development of tourism in the historical texture of the district 12 of Tehran. Also, as mentioned, the importance and necessity of the research was determined with regard to the current situation of District 12 of Tehran and the need to preserve its valuable historical texture based on a new approach. Therefore, main research questions are as follows:

1. What are the effective factors on the tourism development of historical valuable textures?
2. How is the impact of each factor on tourism development of historical valuable texture of district 12 of Tehran?

Methodology

The present study is an applied and a descriptive-analytical research in terms of content and methodology. Required information was collected through the library and field method. The

– Corresponding Author (Email: azitarajabi@yahoo.com)

Copyright © 2020 Journal of Urban Tourism. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited

statistical population of this study includes tourism and urban planning experts that finally, after sample calculation by Sample Power software, 246 people were identified. Also in order to analyze the extent of impact of each final factors on the dependent variable of tourism development of historical valuable texture, quantitative software Smart-PLS has been used.

Results and discussion

Finally, through reviewing the literature of the research and theoretical foundations, six factors including welfare, access and infrastructure, attraction quality, mental image, financial and human resources management and security have been identified as key components of tourism development of historical valuable textures. Then, the effect of each of these factors has been investigated via the Smart-PLS software. According to the results, all 6 factors and their impact on the tourism development of historical valuable texture were significant. According to the path analysis, the safety factor with the path coefficient 0/391, human and financial resources management 0/250, welfare facilities 0/224, mental image 0/177, access and infrastructure 0/141 and attraction quality 0/132 have the most impact on tourism development of historical valuable texture of district 12 of Tehran.

Conclusions

From the point of view of experts, it is clear that historical valuable contexts play a key and effective role in the identity of a society, city and country. The tourism approach has been considered in the field of reviving historical textures for nearly two decades. The development of tourism not only preserves and revives historical textures, but also leads to economic prosperity and social dynamism in urban centers and historical textures. Accordingly, experts, especially the World Tourism Organization, have proposed standard criteria in the field of effective factors on the tourism development, which have a comprehensive and specialized perspective and can be said only in the light of their realization can expect the development of tourism, especially tourism in historical textures. Based on the results obtained from quantitative analysis in Smart-PLS software, it turned out that the security factor was ranked first among the other ones. Also the mental image factor which is one of the distinguishing features of the present study is also ranked fourth and ahead of the two factors of accessibility and quality of attractions, that implies the importance of the cognition and perception of tourists from the region. Therefore, in light of the discussions explained, it can be said that the present study differs from other ones in this regard.

Keywords: Tourism development, historical valuable texture, District 12 of Tehran, Smart-PLS.

تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی مطالعه موردی: منطقه ۱۲ تهران

سیده غزاله حسینی تهرانی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

آزیتا رجیبی^۱ - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

ناصر اقبالی - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۱۶

چکیده

بافت‌های باارزش تاریخی از مهم‌ترین بخش‌های شهری محسوب می‌شوند که نقش کلیدی در هویت یک شهر دارند. به‌علاوه دارای کارکردهای بالقوه اقتصادی و اجتماعی نیز می‌باشند. امروزه، به دلیل رشد سریع شهرنشینی و تغییر کاربری شهرها، این بافت‌ها دچار افول شده‌اند. در این راستا رویکرد گردشگری به‌ویژه گردشگری تاریخی، یکی از رویکردهای مؤثر در جهت حفظ و احیاء بافت‌های باارزش تاریخی می‌باشد. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل اصلی مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های تاریخی و سپس تحلیل میزان تأثیر هر یک از عوامل بر توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ تهران می‌باشد. روش تحقیق پژوهش توصیفی - تحلیلی است و برای شناسایی عوامل اصلی ادبیات پژوهش و مبانی نظری موردبررسی قرار گرفت. در نهایت معیارهای اصلی مطابق با نظرات صاحب‌نظران امر استخراج گردید. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان و متخصصان گردشگری و برنامه‌ریزی شهری با توجه به زمینه تخصصی تحقیق است که با استفاده از نرم‌افزار Sample Power اقدام به برآورد حجم نمونه آماری گردید. سپس برای تحلیل میزان تأثیر هر کدام از عوامل شناسایی شده از نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفته شد. در نهایت یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده آن است که عوامل امنیت، مدیریت منابع مالی و انسانی و تسهیلات رفاهی به ترتیب بیشترین تأثیر را در زمینه توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ دارا هستند. نکته حائز اهمیت آنست که در یافته‌ها به چشم می‌خورد جای‌گیری عامل امنیت در رتبه اول و مهم‌ترین عامل در زمینه موفقیت توسعه گردشگری منطقه است. همچنین عامل تصویر ذهنی در رتبه چهارم و بالاتر از عواملی همچون کیفیت جاذبه‌ها و دسترسی قرار دارد که خود دلالت بر اهمیت ادراکات و برداشت ذهنی از مقصد دارد.

واژگان کلیدی: توسعه گردشگری، بافت باارزش تاریخی، منطقه ۱۲ تهران.

- این مقاله برگرفته از رساله دکتری سرکار خانم سیده غزاله حسینی تهرانی در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز می‌باشد.

مقدمه

با شکل‌گیری شهرها و گسترش شهرنشینی، این مراکز تبدیل به کانون تمرکز فعالیت‌های مهم بشری شدند. یکی از فعالیت‌های توسعه‌یافته، بعد از نیمه دوم قرن بیستم، به دنبال عواملی مانند جهانی‌شدن، توسعه سرمایه‌داری، پیشرفت ابزارهای حمل‌ونقل و توسعه ارتباطات تکنولوژیکی، گردشگری است. در حال حاضر، گردشگری به‌عنوان بزرگ‌ترین صنعت جهان نقش مهمی در جابه‌جایی منظم و گسترده مردم، فرآیند توسعه، بهره‌برداری از منابع و پیامدهای اجتناب‌ناپذیر آن بر مکان، اقتصاد، اجتماع و محیط دارد (ویلیامز، ۱۳۹۴: ۱۰). نواحی شهری به علت آنکه جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند. غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌گردند (Timothy:2005:63). به نظر صاحب‌نظران، گردشگری شهری، یک فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای کلان‌شهرها و مادر شهرهای جهانی به وجود می‌آورد. در واقع این صنعت در جامعه شهری به‌عنوان فعالیت چهارم زندگی شهرنشینی، بر اساس اختصاص دادن فضاهای خاص برای گذران اوقات فراغت و نیازهای مختلف تفریحی، میراثی، تاریخی و غیره، امروزه نقش بسیار مهمی در ساختارهای فضایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به شکل مثبت و منفی از طریق رفت‌وآمد گردشگران داخلی و خارجی به خود اختصاص داده است (شربتیان، ۱۳۹۰: ۱۸۰). محدوده بافت‌های تاریخی و قدیمی به علت وجود جاذبه‌های نوستالژیک، معماری، فرهنگی و بناهای باارزش که نمادی از شرایط اقتصادی، اعتقادی و اجتماعی آن دوران می‌باشد، از مقاصد مهم گردشگری به شمار می‌روند (خضرلوی اقدم و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۰۸). باین‌حال در حال حاضر و با رشد شهرنشینی شاهد آن هستیم که اغلب این‌گونه بافت‌ها تغییر کاربری داده و روبه‌زوال و نابودی رفته‌اند. در همین راستا، رویکرد گردشگری در زمینه احیای بافت‌های قدیمی شهرها به‌ویژه بافت‌هایی که از ارزش تاریخی و هویتی برخوردارند، بسیار مورد توجه واقع شده است؛ چراکه گردشگری علاوه بر اینکه محرک توسعه و رونق اقتصادی محله و احیای فرهنگ و هویت بافت‌های تاریخی و قدیمی است، خود عاملی برای حفظ جایگاه هر شهر یا کشور در عرصه رقابتی دنیای کنونی می‌باشد (گردانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۷). منطقه ۱۲ تهران که دربرگیرنده بخش اعظمی از تهران قدیم و دارای بافت باارزش تاریخی است، علی‌رغم وجود بناهای باارزش کهن، که نه تنها در حفظ اصالت و هویت شهری نقش ارزنده‌ای دارد بلکه به‌عنوان یک مقصد مهم گردشگری و منبع درآمدی مهمی نیز مطرح است؛ هنوز نتوانسته جایگاه خود را به‌عنوان یک مقصد فعال، منسجم و سازماندهی‌شده کسب کند و علاوه بر آن بافت باارزش منطقه رو به نابودی رفته است. در همین راستا ضروری است برنامه‌ریزی ویژه‌ای صورت پذیرد. رویکرد توسعه گردشگری، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، زمینه مناسبی را برای حفظ، احیاء، بازسازی و توسعه این‌گونه بافت‌ها فراهم می‌کند. همان شیوه‌ای که سال‌هاست در کشورهای توسعه‌یافته کاربرد دارد و برای پیاده‌سازی در کشور ما نیاز به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر متناسب با شرایط منطقه دارد. هدف اصلی پژوهش حاضر، شناسایی عوامل اصلی مؤثر بر توسعه گردشگری در بافت‌های باارزش تاریخی و سپس تحلیل هر یک از عوامل بر توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ تهران می‌باشد. همچنین همان‌طور که اشاره گردید، اهمیت و ضرورت تحقیق نیز با توجه به وضعیت کنونی منطقه ۱۲ تهران و لزوم حفظ بافت باارزش تاریخی آن بر مبنای رویکردی جدیدی، مشخص شد. در همین راستا، سؤال‌های اصلی تحقیق به شرح زیر است:

۱. عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی کدام اند؟

۲. میزان تأثیر هر یک از این عوامل بر توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ چگونه است؟

در ادامه به برخی از مطالعات داخلی و خارجی صورت گرفته به موضوع اشاره می‌شود.

تیموری و همکاران در سال ۱۳۹۳، مقاله‌ای تحت عنوان «عوامل مؤثر بر گردشگری مکان‌های تاریخی شهری نمونه موردی: بازار تاریخی کلان‌شهر تبریز» ضمن معرفی بازار تاریخی تبریز به تحلیل عوامل مؤثر بر جذب گردشگران داخلی و خارجی پرداختند. در نهایت این نتیجه کسب شد که وضعیت متوسط بازار تاریخی تبریز به لحاظ گردشگری است؛ به‌طوری‌که با مرتفع کردن ضعف‌ها و از بین بردن تهدیدهای موجود می‌توان کارکرد گردشگری بازار تبریز را به سطح عالی ارتقا داد. در مقاله‌ای دیگر با عنوان «ارائه مدلی پویا جهت توسعه گردشگری تاریخی (مورد مطالعه: استان یزد)»، که

توسط اسعدی و اردکانی در سال ۱۳۹۴ ارائه گردید، یافته‌ها نشان داد مراجعه گردشگران خارجی، مسئله‌ای پویا و پیچیده بوده و شامل تعاملات عوامل مختلفی مانند سیاست‌های دولت، کیفیت خدمات، جمعیت، سیستم حمل‌ونقل است. نتایج این پژوهش نشان داد که متغیرهای آموزش، وضعیت هتل‌ها و آگاهی از نیازهای گردشگران عوامل مهم و حساسی در ارتباط با مراجعه مجدد گردشگران خارجی به استان یزد هستند. پژوهان و پورمقدم در سال ۱۳۹۶، مطالعه‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا در بافت‌های تاریخی مطالعه موردی: بافت قدیم شهر رشت» ارائه دادند. نتایج تحقیق نشان‌دهنده آن است که ایجاد جاذبه‌های گردشگری نو و متفاوت با احیای سنت‌های آیینی و بومی بافت و ارائه به گردشگران، بهسازی بناهای تاریخی با تزریق فعالیت‌های جاذب برای گردشگران و پیاده‌راه‌سازی محور دارای قابلیت (بازار خواهر امام زرجوب) از جمله بااهمیت‌ترین و در اولویت‌ترین راهبردهای تدوین‌شده برای بازآفرینی فرهنگ مینا از طریق گردشگری شهری در بافت قدیم شهر رشت محسوب می‌شوند. خضروی اقدم و همکاران، سال ۱۳۹۷، در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی عوامل مؤثر بر باززنده‌سازی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری (نمونه موردی: شهر خوی)» به بررسی رابطه بین باززنده‌سازی بافت تاریخی و گسترش گردشگری و شناسایی مهم‌ترین معیارهای تعیین‌کننده جهت باززنده‌سازی بافت تاریخی شهر خوی با رویکرد توسعه گردشگری پرداخته‌اند. در نهایت چهار معیار کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی انتخاب شد و این نتیجه کسب گردید که معیار اقتصادی و کالبدی بیشترین تأثیر را در باززنده‌سازی بافت تاریخی شهر خوی دارد و معیار اقتصادی نیز در اولویت اهمیت قرار گرفت. فرناندز و همکاران، سال (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت گردشگری در شهرهای تاریخی، تأثیر سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری» به این نتیجه دست یافتند که سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری تأثیر ویژه‌ای بر مدیریت گردشگری دارند. و در نهایت عوامل سرمایه‌گذاری، زیرساخت‌ها و خدمات از جمله مهم‌ترین موارد در مدیریت گردشگری شهرهای تاریخی شناخته شدند. در پژوهشی دیگر با عنوان «توسعه پایدار و رضایت گردشگران در مناطق تاریخی: مکانسیم‌ها و عوامل مؤثر» که سال ۲۰۱۸ توسط یو و همکاران ارائه گردید؛ مشخص شد که بیشترین عامل تأثیرگذار در رضایت گردشگری جذابیت بصری بوده است. همچنین نتایج این تحقیق به‌منظور ارتقاء تجربیات توریستی منطقه تاریخی و ارائه مبانی نظری و مرجع تجربه عملی برای حفاظت مؤثر و توسعه پایدار منطقه تاریخی مفید است. با توجه به‌مرور و بررسی پژوهش‌های پیشین در دو بخش داخلی و خارجی، مشخص گردید که اکثر تحقیقات صورت گرفته تنها بر بخشی از عوامل مؤثر در زمینه توسعه گردشگری بافت‌های تاریخی تأکید داشته‌اند و به عبارتی نگاه و دیدگاه آن‌ها کلی‌نگر، یا صرفاً از یک جنبه به‌طور مثال رضایت گردشگران و یا تنها بر تحلیل وضعیت منطقه به لحاظ سطح توسعه‌یافتگی گردشگری بوده است. بر همین اساس، وجود و لزوم پژوهش علمی که هدف اصلی آن شناسایی عوامل اصلی مؤثر بر توسعه گردشگری در بافت‌های تاریخی با نگاهی تخصصی‌تر باشد، حس می‌شود. در نتیجه پژوهش حاضر در این راستا قدم برداشته است که نقطه تمایز آن نسبت به پژوهش‌های پیشین است.

مبانی نظری

فضاهای شهری، به‌طور خاص، محدوده بافت‌های تاریخی و قدیمی به علت وجود ویژگی‌های نوستالژیک، معماری، فرهنگی و بناهای ارزشمندی که نمادی از شرایط اقتصادی، اعتقادی و اجتماعی آن دوران می‌باشند؛ یکی از عوامل حیاتی و تأثیرگذار در تقویت هویت شهری و احساس تعلق خاطر شهروندان به شمار می‌روند (کردوانی و غفاری، ۱۳۹۰: ۲۰). بنابراین، در هویت دادن به شهر، بافت تاریخی نقش مؤثر و بارزی ایفا می‌کند و در عین حال حیات و رشد این بافت مانع از بی‌هویتی و فرسودگی شهر از درون شده و توسعه بی‌رویه آن را محدود می‌کند (تیموری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۶). پهنه‌ها و بافت‌های تاریخی، یکی از اجزا و بخش‌های اصلی و مهم شهرها هستند که نقشی اساسی در مسیر تحول ساختار فضایی-کالبدی شهرها دارند. در حال حاضر بسیاری از این پهنه‌ها و بافت‌ها، با تأثیرپذیری از عوامل مختلف ایفای نقش

۱.Fernandez

در گذشته، از پیشرفت بازمانده‌اند و دچار فرسودگی و افول شده‌اند. اگرچه مرمت بافت‌های تاریخی از مهم‌ترین دغدغه‌ها و فعالیت‌های برنامه‌ریزان و مدیران کشورها است، با بررسی تجارب مرمت شهری در بافت‌های تاریخی کشور، غلبه مرمت شهر کالبد محور کاملاً آشکار است (کامروا، ۱۳۸۹). باید توجه داشت که متوازن نبودن بررسی کالبد و فعالیت در مرمت بافت‌های تاریخی کشور، پیامدهای ناخواسته‌ای دارد. این موضوع ضرورت تغییر در شرایط و چگونگی مداخله در بافت‌های تاریخی شهرها را به‌سوی رویکرد مداخله‌ای فعالیت محور در کنار مداخله‌ای کالبد محور ایجاب می‌کند (پوراحمد و احمدی فرد، ۱۳۹۷: ۷۷). بر همین اساس رویکرد توسعه گردشگری در این‌گونه بافت‌ها بسیار مورد توجه و تأکید جهانی قرار گرفته است زیرا نه تنها عامل مؤثری جهت حفظ و احیا آن‌ها می‌باشد (خضروی اقدم و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۰۹) بلکه می‌تواند گام مؤثری در راستای افزایش ارتباطات و برهم‌کنش‌های اجتماعی و ارتقای رفاه و کیفیت زندگی ساکنان منطقه نیز محسوب شود (Yotal et al, 2016:2). آشورت و تانبیرج (۱۹۹۰) به‌عنوان صاحب‌نظران امر، در ارتباط با «شهرهای گردشگری تاریخی» یا «THCs» معتقد هستند که منطقه‌ای از شهرهای قدیمی که در آن، بناهای شهری، معماری و مصنوعات برای خلق یک محصول میراثی مکان محور استفاده شده است. مراکز تاریخی قدیمی در رم، آمستردام، پاریس، مادرید و صدها شهر دیگر در اروپا، آسیا، خاورمیانه و آمریکای لاتین مثال‌های بسیار مشهوری برای شهرهای گردشگری تاریخی هستند. این شهرها نه تنها به‌عنوان محیط‌های گردشگری عمل می‌کنند، بلکه به‌حس افتخار، رفاه و حس رضایتمندی جامعه نیز کمک می‌کنند؛ از این‌رو، در اکثر شهرهای تاریخی، گردشگری میراث در مرکز تاریخی نیز اتفاق می‌افتد (رجبی، ۱۳۹۸: ۸۲). بر این اساس مطالعات و پژوهش‌های متعددی در حوزه شهری و در ارتباط با مؤلفه‌های مؤثر در توسعه گردشگری صورت پذیرفته است. نخستین شرط موفقیت هر شهر در توسعه گردشگری، وجود زیرساخت‌های مناسب شهری و مدیریت عاقلانه و مدبرانه در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، و مانند این‌ها است. دومین شرط برای تضمین موفقیت سیاست توسعه گردشگری شهری، آمایش و حفظ جاذبه‌های شهر و ایجاد تسهیلات و امکاناتی است که دسترسی به جاذبه‌ها را بیش‌ازپیش آسان کند (دیناری، ۱۳۸۴: ۱۵). همچنین از نظر سازمان جهانی جهانگردی عناصر و مؤلفه‌های اصلی یک مقصد که منجر به توسعه گردشگری می‌شوند را می‌توان به‌صورت زیر مطرح کرد:

- ≠ جاذبه‌ها: معمولاً در کانون توجه بازدیدکننده قرار دارند و انگیزه اولیه گردشگران برای بازدید از مقصد هستند، این عنصر را می‌توان به جاذبه‌های طبیعی (سواحل، کوهستان‌ها، پارک‌ها و غیره)، جاذبه‌های دست‌ساخت بشر (ساختمان‌های نمادین، یادمان‌های تاریخی، اماکن مذهبی و غیره) یا جاذبه‌های فرهنگی (موزه‌ها، تئاتر، نمایشگاه‌های هنری، فستیوال‌ها و رویدادهای فرهنگی) تقسیم کرد؛
- ≠ تسهیلات رفاهی: این عنصر طیف گسترده‌ای از خدمات و تسهیلات را در برمی‌گیرد که از اقامت بازدیدکننده حمایت می‌کند و شامل زیرساخت‌هایی مانند امکانات حمل‌ونقل، حمل‌ونقل عمومی و جاده‌ها، اقامتگاه، اطلاعات گردشگری، امکانات تفریحی، خدمات غذایی و مراکز خرید است؛
- ≠ دسترسی: هر مقصدی باید از طریق جاده، خدمات مسافرت هوایی، راه‌آهن یا کشتی‌های تفریحی برای عموم در دسترس باشد. بازدیدکنندگان باید بتوانند در مقصد نیز به‌راحتی جابه‌جا شوند. قوانین اعطای روادید، درگاه‌های ورودی و شرایط خاص ورود نیز باید بخشی از قابلیت دسترسی مقصد باشد؛
- ≠ تصویر ذهنی: ویژگی یا تصویر ذهنی منحصر به فرد مقصد در جذب بازدیدکنندگان اهمیت بسیار زیادی دارد؛ زیرا گردشگری، صنعتی خدماتی است که ماهیت محصولات آن غیر ملموس و بر تجربه گردشگر در خصوص مقصد مبتنی است اگر بازدیدکنندگان بالقوه از این تصویر ذهنی اطلاعی نداشته باشند، وجود جاذبه‌ها و امکانات رفاهی مناسب کافی نیست. تصویر ذهنی مقصد شامل منحصر به فرد بودن، مناظر دیدنی، کیفیت زیست‌محیطی، ایمنی و رفتار دوستانه مردم محلی است؛

۱ Ashworth & Tunbridge

۲ Tourist-historic cities

≠ قیمت: قیمت‌گذاری جنبه مهمی از رقابت مقصد با دیگر مقاصد است. عوامل قیمت با هزینه حمل‌ونقل به درون و خارج از مقصد، اقامتگاه، جاذبه‌ها، خدمات غذا و نوشیدنی و تور مرتبط است، همچنین نرخ مبادله ارز نیز در تصمیم‌گیری گردشگر برای سفر به مقصدی خاص مؤثر است؛

≠ منابع انسانی: گردشگری، صنعتی اشتغال آفرین به شمار می‌آید و تعامل با جوامع محلی جنبه‌های بسیار مهمی از تجربه گردشگر است. نیروی کار آموزش‌دیده در زمینه گردشگری و شهروندانی که آمادگی حضور گردشگران را دارند و به مزایا و مسئولیت‌های مرتبط با رشد گردشگری آگاه باشند، اجزای جدایی‌ناپذیر ارائه خدمات مقصد گردشگری هستند و باید مطابق با راهبرد مقصد مدیریت شوند (سازمان جهانی جهانگردی، ۱۳۹۰).

به‌علاوه، عامل امنیت یکی دیگر از مؤلفه‌های حیاتی است که بر اهمیت آن بسیار تأکید می‌شود. آسایش، راحتی و امنیت، از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جذب یا از آن‌ها دفع می‌کند. بدون وجود امنیت در یک کشور، امکان شکل‌گیری جریان گردشگری انبوه وجود ندارد؛ چراکه امنیت، نیاز اساسی و ابتدایی انسان است و بدون تضمین آن، هرچند سایر مؤلفه‌های گردشگری پررنگ باشند، کارایی و اثر خود را از دست می‌دهند و در سایه ناامنی محو می‌شوند (متقی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۸). حضور گردشگران در یک کشور، علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات فرهنگی، بهترین تبلیغ در مورد وجود امنیت در آن کشور است (Brendan, 2016: 239). با توجه به‌مرور مبانی نظری پژوهش، چارچوب ذهنی محقق رویکرد توسعه گردشگری به‌عنوان رویکردی جدید و مکمل رویکردهایی چون مرمت، بازسازی و غیره در بافت باارزش تاریخی است و بر همین اساس پژوهش حاضر نیز بر مبنای رویکرد گردشگری برای حفظ و احیاء بافت‌های باارزش تاریخی می‌باشد. به‌طور کلی و بر مبنای مطالب بیان‌شده که مطابق با دیدگاه‌های صاحب‌نظران امر بوده، می‌توان گفت که مؤلفه‌های متعددی در توسعه گردشگری یک مقصد نقش اساسی دارند. با توجه به اینکه بافت‌های باارزش تاریخی و مناطق تاریخی شهرها از جمله مقاصد مهم در گردشگری به شمار می‌آیند بنابراین این مؤلفه‌ها نیز در مورد آن صدق می‌کند. در واقع تنها زمانی می‌توان انتظار توسعه گردشگری در بافت‌های باارزش تاریخی و در جهت حفظ و احیاء آن‌ها را داشت که زمینه تحقق و نمود عوامل مؤثر با نگاهی تخصصی و همه‌جانبه فراهم گردد که در این پژوهش نیز بر این مهم تمرکز شده است.

روش پژوهش

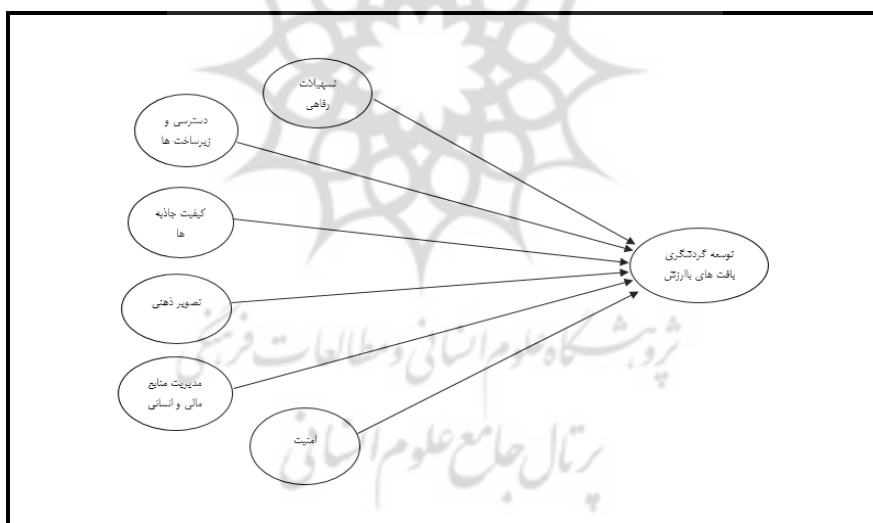
پژوهش حاضر کاربردی و از حیظه محتوا و روش در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات موردنیاز از طریق روش کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده‌اند. بدین صورت که در ابتدا مفاهیم نظری به‌منظور روشن شدن مسئله موردنظر، تشریح شدند و در ادامه برای بحث و بررسی منسجم و کارآمدتر منطقه، عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی مطابق با ادبیات و مبانی نظری و صاحب‌نظران امر در قالب معیارهای نهایی پژوهش، که در جدول (۱) مشخص گردیده، جمع‌آوری شدند. سپس پرسشنامه پژوهش طراحی گردید که برای سنجش روایی آن در اختیار ۷ نفر از متخصصان و خبرگان امر قرار گرفت و مورد تأیید واقع شد. برای پایایی پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد که برای تمامی گویه‌ها بالای ۰/۸ به دست آمد و در نتیجه قابل قبول گردید و بر اساس نظر خبرگان امر، مابین گویه‌ها هم‌پوشانی بحرانی وجود ندارد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خبرگان و متخصصین حوزه گردشگری، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری است و حجم نمونه آماری موردنظر در این پژوهش از طریق نرم‌افزار Sample Power برابر با ۲۴۶ نفر محاسبه گردید. لازم به ذکر است در این نرم‌افزار نمونه‌گیری، حجم جامعه آماری مطرح نیست و بر مبنای متغیرهای مکنون و آشکار تحلیل صورت می‌گیرد. روش نمونه‌گیری نیز تصادفی ساده است. به‌منظور بررسی آمار توصیفی از نرم‌افزار SPSS و برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده و کشف میزان تأثیر هر یک از عوامل بر متغیر وابسته توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی، از نرم‌افزار Smart PLS استفاده شده است. لازم به ذکر است جدول شماره (۱) در پاسخ به سؤال اول پژوهش می‌باشد و نشان‌دهنده معیارهای نهایی استخراج‌شده از مبانی نظری تحقیق است.

جدول شماره ۱. معیارهای نهایی پژوهش

منبع	گویه	معیار
بیکی و تردست (۱۳۹۷) دلشاد (۱۳۹۶)	مراکز پذیرایی و رستوران، سرویس بهداشتی، مراکز اقامتی، فضاهای تفریحی و سبز	تسهیلات رفاهی
کیانی سلمی و بیگلری نیا (۱۳۹۶)	تنوع مسائل حمل و نقل در سطح ملی و بین‌المللی، سیستم حمل و نقل منطقه	دسترسی و زیرساخت‌ها
خضرنژاد و حیدری چپانه (۱۳۹۵)	کیفیت مرمت و بازسازی، جذابیت منظر شهری، پتانسیل پذیرش گردشگر	کیفیت جاذبه‌ها
متقی و همکاران (۱۳۹۵)	منحصربه‌فرد بودن، ایمنی، کیفیت زیست‌محیطی، رفتار دوستانه جامعه محلی	تصویر ذهنی
یو و همکاران (۲۰۱۸)	قیمت‌گذاری، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی، آموزش و آگاهی منابع انسانی	مدیریت منابع مالی و انسانی
فرناندز و همکاران (۲۰۱۶)	اجتماعی، کالبدی، مالی	امنیت
اسعدی و اردکانی (۱۳۹۴)		
قنبری و همکاران (۱۳۹۴)		
خوشفر و همکاران (۱۳۹۲)		
سازمان جهانی جهانگردی (۱۳۹۰)		

Elain & Siti, 2014

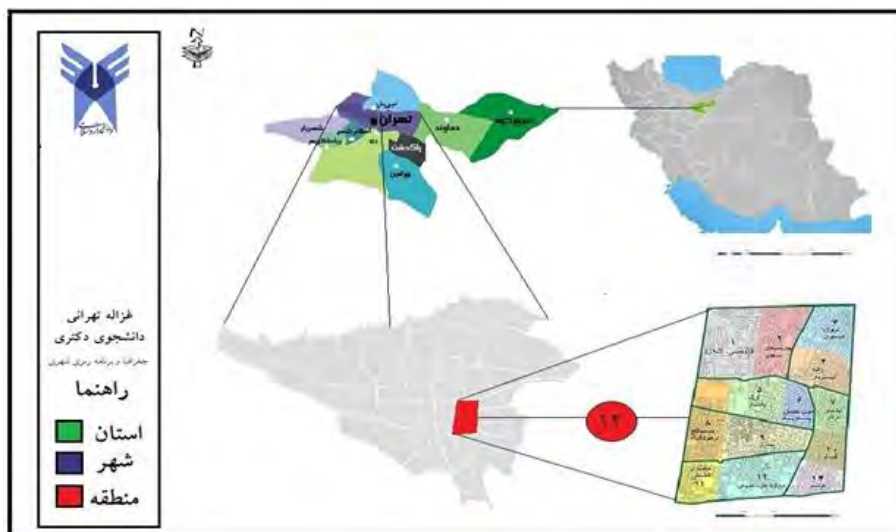
اکنون بر مبنای معیارهای نهایی پژوهش که از دل ادبیات و مبانی نظری استخراج گردید و در جدول شماره (۱) نشان داده شد، می‌توان مدل مفهومی پژوهش حاضر را در قالب شکل شماره (۱) ارائه داد:

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه پژوهش، منطقه ۱۲ شهر تهران است که یکی از مناطق قدیمی محسوب می‌شود. این منطقه، که در مرکز شهر تهران واقع شده، با مساحتی معادل ۱۶/۹۱ کیلومترمربع، شامل ۶ ناحیه و ۱۴ محله است، که در شکل شماره (۲) قابل مشاهده است. از مهم‌ترین ویژگی‌های این منطقه قرار گرفتن بازار تهران، ۱۸ موزه، ۵۷ خانه قدیمی، ۱۰ مدرسه قدیمی، ۲۲ مسجد و مدرسه، ۱۲ کلیسا، کنیسه و معبد، ۱۸ حمام، ۴ آب‌انبار، ۴ باغ، ۱۰ گورستان، ۱۵ سقاخانه و غیره است. علاوه بر این، محدوده مورد مطالعه بیش از سه‌چهارم تهران ناصری (مرکز تاریخی تهران) را نیز پوشش می‌دهد و بیش از ۳۴ درصد منطقه از گستره و پهنه‌های شاخص و ارزشمند تشکیل شده است (پوراحمد و احمدی فرد، ۱۳۹۷: ۸۱). منطقه ۱۲، از سمت شمال به خیابان انقلاب اسلامی، از سمت جنوب به خیابان شوش، از سمت شرق به خیابان ۱۷ شهریور و از سمت غرب به خیابان‌های حافظ و وحدت اسلامی محدود است.

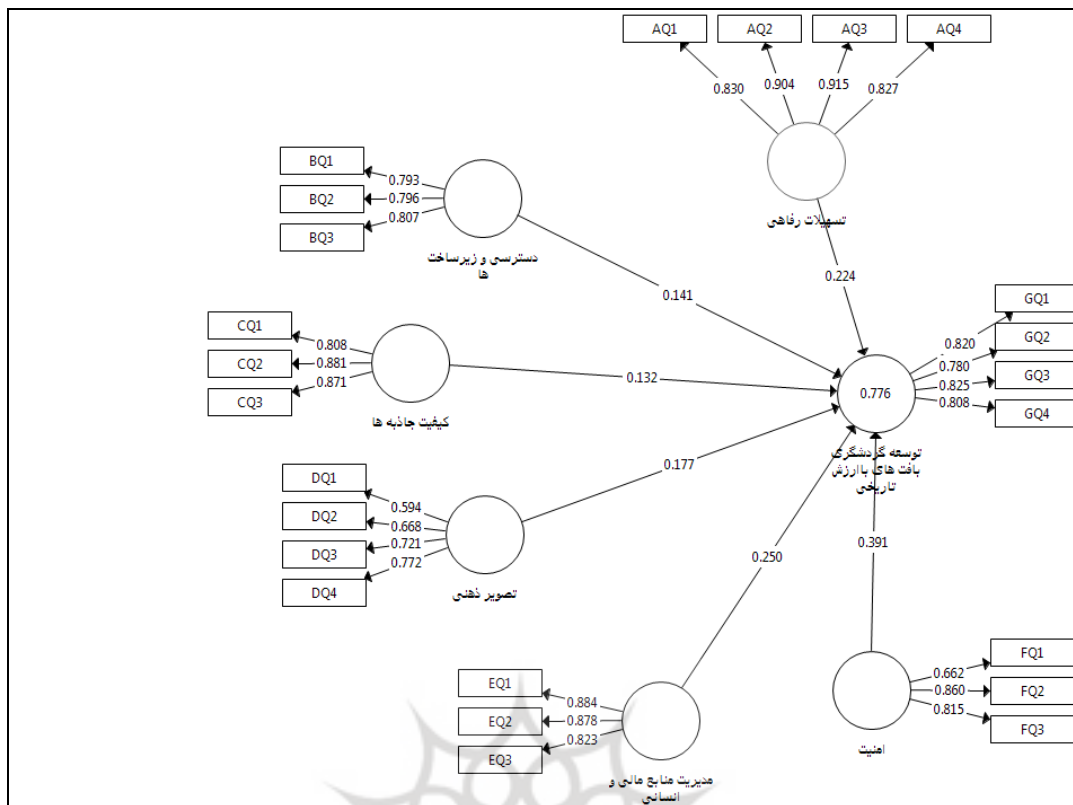

شکل شماره ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

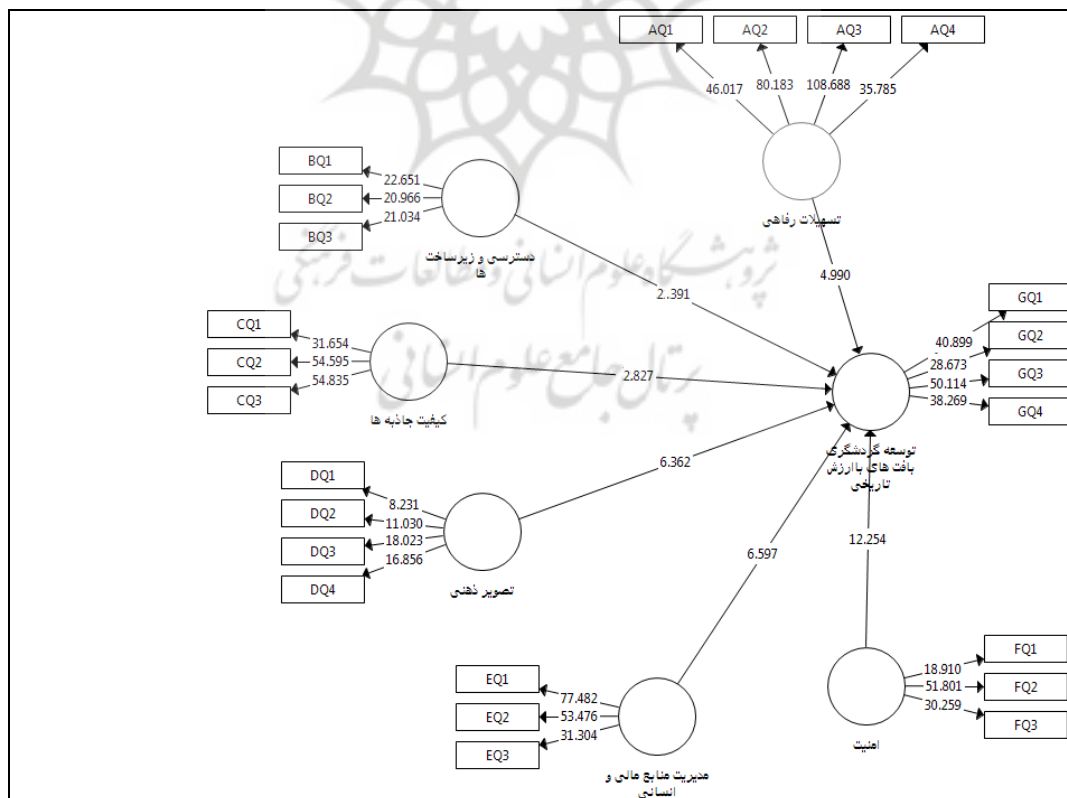
بحث و یافته‌ها

آمار توصیفی همان‌طور که اشاره شد جامعه آماری هدف پژوهش حاضر، متخصصان و کارشناسان گردشگری و برنامه‌ریزی شهری است که در نهایت پس از محاسبات حجم نمونه توسط نرم‌افزار Sample Power، ۲۴۶ نفر مشخص شدند. از لحاظ وضعیت تأهل؛ ۳۵/۵٪ مجرد و ۶۴/۵٪ متأهل، در زمینه تحصیلات؛ ۴۹/۴٪ لیسانس، ۳۸/۸٪ فوق لیسانس و ۱۱/۸٪ دکتری، و از لحاظ سن نیز پاسخگویان پژوهش ۲/۴٪ بین ۲۵ - ۳۰ سال، ۲۱/۶٪ ۳۰ - ۳۵ سال، ۳۸/۸٪ ۳۵ تا ۴۰ سال، ۲۷/۲٪ ۴۰ - ۴۵ سال و در نهایت ۱۰/۰٪ بالای ۴۰ سال است.

پس از بررسی آمار توصیفی پژوهش، اکنون نوبت به مرحله بررسی و تحلیل میزان تأثیر هر یک از عوامل بر متغیر وابسته توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی می‌رسد. در اینجا لازم به ذکر است، همان‌طور که پیش‌تر در بخش روش پژوهش اشاره گردید، در پاسخ به سؤال اول مبنی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی، بر مبنای ادبیات و مبانی نظری و صاحب‌نظران امر در نهایت شش عامل اصلی تسهیلات رفاهی، دسترسی زیرساخت‌ها، کیفیت جاذبه‌ها، تصویر ذهنی، مدیریت منابع مالی و انسانی و امنیت استخراج گردید و به‌عنوان عوامل و معیارهای نهایی پژوهش معین شدند. بنابراین و به‌منظور تحلیل هریک از این عوامل از نرم‌افزار Smart-PLS بهره گرفته شده است. در این بخش پس از ورود متغیرهای مکنون و آشکار در نرم‌افزار مربوطه، مدل بیرونی در دو حالت تخمین ضرایب استاندارد و معناداری ضرایب مورد تحلیل قرار گرفت (شکل ۳ و ۴).

شکل شماره ۳. مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد

شکل شماره ۴. مدل در حالت تخمین معنادارى ضرایب

مطابق با نتایج به دست آمده، اعداد روی قطر اصلی جذر AVE بزرگتر از همبستگی متغیر مربوطه با متغیرهای دیگر است، بنابراین نه تنها سوالات یک متغیر با متغیر دیگر با هم همبستگی نداشته بلکه متغیرهای تحقیق نیز همبستگی بحرانی با همدیگر ندارند بنابراین روایی واگرا توسط این آزمون تأیید می شود.

به منظور بررسی معناداری مسیرها، سه مورد ضریب مسیر یا $T\text{-value}$ و Sig باید بررسی شود که ضریب مسیر شدت و جهت را نشان داده و $T\text{-value}$ باید در بازه $-1/96$ و $1/96$ و مقدار Sig کوچکتر از $0/05$ و یا $0/01$ باشد در این صورت می توان گفت به ترتیب در سطح اطمینان 95% و 99% معنادار می باشد. یعنی پیش بینی می شود در یک نمونه بزرگتر از همان جامعه رابطه علی تأیید شود.

جدول شماره ۴. آزمون معناداری و تحلیل مسیر

مسیر	ضریب مسیر β	T-value	sig	نتیجه
تسهیلات رفاهی ←	۰/۲۲۴	۴/۹۹۰	۰/۰۰۰	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				
دسترسی و زیرساخت ها ←	۰/۱۴۱	۲/۳۹۱	۰/۰۱۴	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				
کیفیت جاذبه ها ←	۰/۱۳۲	۲/۸۲۷	۰/۰۰۰	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				
تصویر ذهنی ←	۰/۱۷۷	۶/۳۶۲	۰/۰۰۰	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				
مدیریت منابع انسانی و مالی ←	۰/۲۵۰	۶/۵۹۷	۰/۰۰۱	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				
امنیت ←	۰/۳۹۱	۱۲/۲۵۴	۰/۰۰۰	معنادار
توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی				

بر مبنای جدول (۴) و نتایج حاصل از آزمون معناداری و تحلیل مسیر، تمامی مسیرها با توجه به مقدار $T\text{-value}$ که خارج از بازه $1/96$ و $-1/96$ و یا مقدار $Sig < 0/01$ در سطح اطمینان 99% معنادار هستند و تنها مسیر دسترسی و زیرساخت ها بر متغیر توسعه گردشگری بافت های باارزش تاریخی، با توجه به مقدار $T\text{-value}$ که بزرگتر از $1/96$ و مقدار $Sig < 0/05$ در سطح اطمینان 95% معنادار است.

بر اساس تحلیل های صورت گرفته جدول شماره (۴)، در پاسخ به سؤال دوم پژوهش مبنی بر میزان تأثیر هر یک از عوامل بر توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ تهران مشخص گردید که به ترتیب عوامل امنیت با ضریب مسیر $0/391$ ؛ مدیریت منابع مالی و انسانی با ضریب مسیر $0/250$ ؛ تسهیلات رفاهی با ضریب مسیر $0/224$ ؛ تصویر ذهنی با ضریب مسیر $0/177$ ؛ دسترسی و زیرساخت ها با ضریب مسیر $0/141$ و کیفیت جاذبه ها با ضریب مسیر $0/132$ بیشترین شدت تأثیر را بر توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ تهران دارا می باشند.

آزمون برازش مدل کلی (معیار GOF)

برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه گیری و ساختاری را کنترل می کند، معیار GOF به ترتیب زیر محاسبه می شود:

$$GOF = \sqrt{(\text{communality}) \times (R \text{ square})} \quad (1)$$

GOF معیار محاسباتی از مجذور میانگین R^2 در $AVE(\text{communality})$ است که برازش کلی ساختار

مدل تحلیل مسیر را تأیید می‌نماید. ورتلس و همکاران^۱ (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی کرده‌اند. توسط این معیار می‌توان برآزش بخش کلی را کنترل نمود (Wetzels et al, 2009: 180). مطابق با محاسبات پیشین شکل (۱) مقدار R^2 برابر است با ۰/۷۷۶ و میانگین مقادیر اشتراکی برابر است با ۰/۷۰۲ در نتیجه مطابق با فرمول مقدار GOF برابر است با ۰/۷۳۸ بنابراین چون مقدار به‌دست‌آمده برای GOF از ۰/۳۶ بزرگ‌تر است، نشان از برآزش قوی مدل کلی دارد.

نتیجه‌گیری

با توجه به دیدگاه صاحب‌نظران امر، به‌وضوح روشن است که بافت‌های باارزش تاریخی در هویت یک جامعه، شهر و کشور نقش کلیدی و مؤثر دارد. از قرن ۱۸ و ۱۹ میلادی به بعد با توجه به انقلاب صنعتی و تأثیرات حاصل از آن، شاهد رشد سریع شهرنشینی هستیم که منجر به تغییر کاربری در شهرها به‌ویژه در مراکز شهرها که بافت‌های تاریخی عمدتاً در آن جای دارند، گردید. در نتیجه، به‌مرور بافت‌های تاریخی دچار افول و فرسودگی شدند. بر همین اساس تا به امروز با توجه به ارزش هویتی و اقتصادی و اجتماعی که این بافت‌ها دارند، در سطح جهانی رویکردهای متعددی متوجه این‌گونه بافت‌ها شده است. با این حال و به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ما تجربه نشان داده است که رویکردی صرفاً کالبدی نمی‌تواند در زمینه احیاء و حفظ این‌گونه بافت‌ها مؤثر واقع شوند و باید رویکرد به سمت رویکردی فعال‌مدار پیش رود تا در کنار رویکردهای کالبدی بتواند بهترین نتیجه را در برداشته باشد. در همین راستا، رویکرد گردشگری نزدیک به دو دهه است که مدنظر قرار گرفته است. توسعه گردشگری نه‌تنها باعث حفظ و احیاء بافت‌های تاریخی می‌شود بلکه منجر به رونق اقتصادی و پویایی اجتماعی در مراکز شهری و بافت‌های تاریخی می‌شود. بر همین اساس و با توجه به اینکه بافت‌های تاریخی از جمله مهم‌ترین مقاصد گردشگری محسوب می‌شوند، صاحب‌نظران امر به‌ویژه سازمان جهانی جهانگردی، معیارهای استاندارد را در زمینه عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مطرح نموده است که علاوه بر نگاهی جامع، تخصصی نیز می‌باشد و می‌توان گفت تنها در سایه تحقق آن‌ها می‌توان انتظار توسعه گردشگری بالاًخص گردشگری در بافت‌های تاریخی را داشت. در پژوهش حاضر، که هدف اصلی آن ارائه مدل توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی از طریق بررسی و تحلیل تأثیر عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی بوده است، با بررسی ادبیات پژوهش و مبانی نظری در نهایت ۶ عامل، تسهیلات رفاهی، دسترسی و زیرساخت‌ها، کیفیت جاذبه‌ها، تصویر ذهنی، مدیریت منابع مالی و انسانی و امنیت به‌عنوان عوامل اصلی مؤثر در توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی شناخته شدند و سپس از طریق نرم‌افزار Smart-PLS سعی بر آن شد تا میزان تأثیرات این عوامل در جهت ارائه مدل بررسی شود. طبق نتایج به‌دست‌آمده هر ۶ عامل و تأثیر آن در توسعه گردشگری بافت‌های باارزش تاریخی معنادار و تأیید شدند و بر اساس تحلیل مسیر و جدول (۴) به ترتیب عامل امنیت با ضریب مسیر (تأثیر) ۰/۳۹۱، مدیریت منابع مالی و انسانی با ۰/۲۵۰، تسهیلات رفاهی با ۰/۲۲۴، تصویر ذهنی با ۰/۱۷۷، دسترسی و زیرساخت‌ها ۰/۱۴۱ و کیفیت جاذبه‌ها با ۰/۱۳۲ بیشترین تأثیر را در توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ تهران دارا هستند. همچنین نکته □ حائز اهمیت که در یافته‌ها به چشم می‌خورد، عامل امنیت است که در رتبه اول قرار گرفته شد که خود دلالت بر اهمیت این عامل در توسعه گردشگری منطقه دارد و ضرورت توجه ویژه را می‌طلبد. بر همین مبنا، مشخص گردید که پژوهش حاضر با سایر تحقیقات به‌ویژه مطالعه تیموری و همکاران (۱۳۹۳)، اسعدی و اردکانی در سال (۱۳۹۴)، فرناندزو همکاران (۲۰۱۶) که در زمینه عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی صورت پذیرفته؛ تفاوت فاحشی وجود دارد زیرا همان‌طور که بیان گردید پس از مرور ادبیات مربوط سعی شد تا طیف کاملی از عوامل مدنظر قرار بگیرد از جمله عامل امنیت و تصویر ذهنی که در تحقیقات قبلی مورد تأکید واقع نشده بود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل کمی در نرم‌افزار Smart-PLS، مشخص گردید که عامل امنیت رتبه اول را در بین سایر عوامل کسب نمود، همچنین عامل تصویر ذهنی که از ویژگی‌های متمایزکننده تحقیق حاضر است نیز در رتبه چهارم و قبل از دو عامل دسترسی و کیفیت

جاذبه‌ها قرار گرفته که خود نیز دلالت بر اهمیت ادراک و برداشت گردشگران از منطقه دارد. بنابراین با توجه به مباحث بیان شده، می‌توان گفت که مطالعه حاضر از این حیث با سایر تحقیقات، تفاوت دارد. همچنین مشخص گردید که مدل متناسب توسعه گردشگری بافت باارزش تاریخی منطقه ۱۲ کلان‌شهر تهران مبتنی بر تحقق ۶ عامل با محوریت امنیت و تصویر ذهنی (با توجه به نتایج) است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله که مستخرج از رساله دکتری است، حامی مالی نداشته است.

منابع

- (۱) اسعدی، میرمحمد و اردکانی، سعید (۱۳۹۴) ارائه مدلی پویا جهت توسعه گردشگری تاریخی (مورد مطالعه: استان یزد)، دو فصلنامه کاوش‌های مدیریت بازرگانی، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، سال ۷، شماره ۱۴، صص. ۱۶۷-۱۴۷.
- (۲) بیکی، پریسا و تردست، زهرا (۱۳۹۷) ارزیابی کیفیت اجرای مقصد گردشگری شهری از جنبه مدیریت مقصد (مطالعه موردی: آرامگاه فردوسی، شهر توس)، فصلنامه گردشگری شهری، بهار ۱۳۹۷، دوره ۵، شماره ۱، صص. ۶۸-۵۳.
- (۳) پژوهان، موسی و پورمقدم، زهرا (۱۳۹۷) برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا در بافت‌های تاریخی مطالعه موردی: بافت قدیم شهر رشت، فصلنامه مطالعات شهری، تابستان ۱۳۹۷، دوره ۷، شماره ۲۷، صص. ۶۶-۵۳.
- (۴) پوراحمد، احمد و احمدی‌فرد، نرگس (۱۳۹۷) بررسی نقش گردشگری خلاق در بازآفرینی بافت تاریخی (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ شهر تهران)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، بهار ۱۳۹۷، دوره ۶، شماره ۱، صص. ۹۰-۷۵.
- (۵) تیموری، راضیه؛ کرمی، فریبا؛ تیموری، زینب؛ صفدری، امین (۱۳۹۳) عوامل مؤثر بر گردشگری مکان‌های تاریخی شهری نمونه موردی: بازار تاریخی کلان‌شهر تبریز، فصلنامه گردشگری شهری، زمستان ۱۳۹۳، دوره ۱، شماره ۱، صص. ۷۸-۶۳.
- (۶) خضرزاده، پخشان و حیدری چپانه، رحیم (۱۳۹۵) تحلیلی بر عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تصویر مقصد در گردشگری شهری مطالعه موردی: شهر ارومیه، فصلنامه مطالعات شهری، زمستان ۱۳۹۵، دوره ۶، شماره ۲۱، صص. ۱۶-۵.
- (۷) خوشفر، غلامرضا؛ محمدی، راضیه؛ محمدی، آرزو؛ پرورش، عفت؛ سالاری، محبوبه (۱۳۹۲) بررسی نقش امنیت اجتماعی در توسعه گردشگری (مورد مطالعه: تفرجگاه‌های استان خراسان جنوبی)، مهرماه ۱۳۹۱، همایش ملی خراسان جنوبی نظم و امنیت (خراسان جنوبی‌شناسی انتظامی، فرصت‌ها و چالش‌ها)، اردیبهشت ۱۳۹۲، دانشگاه بیرجند.
- (۸) خضرلوی اقدم، علی؛ حسین‌زاده دلیر، کریم؛ سلطانی، علیرضا (۱۳۹۷) ارزیابی عوامل مؤثر بر باززنده سازی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری (نمونه موردی: شهر خوی)، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال ۹، شماره ۱، صص. ۵۰۷-۵۲۱.
- (۹) دلشاد، علی (۱۳۹۶) تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه و تکامل مقصدهای گردشگری، فصلنامه گردشگری و توسعه، سال ۶، شماره ۱۰، صص. ۱۴۹-۱۳۵.
- (۱۰) دیناری، احمد (۱۳۸۴) گردشگری شهری در ایران و جهان، چاپ اول، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.
- (۱۱) رجبی، آریتا (۱۳۹۸) شهر گردشگر "شهر گردشگر محور" چاپ اول، تهران: انتشارات مهکامه.
- (۱۲) دلبری، علی و رجبی، محمدهادی (۱۳۹۰) مدیریت مقصد توریسم، چاپ اول تهران: انتشارات مهکامه.
- (۱۳) شربتیان، محمدحسن (۱۳۹۰) تأملی بر گردشگری شهری در ایران و ارائه راهکارهایی در جهت توسعه پایدار این صنعت شهری، اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، ۷ مهرماه ۱۳۹۰، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، صص. ۱۸۰.
- (۱۴) قربانی، حمید؛ احمدی، سجاد؛ معرفت‌نیا، سارا (۱۳۹۲) نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری شهر بوشهر، ماهنامه پیام سبز، آبان و آذر ۱۳۹۲، سال ۱۳، شماره ۱۱۲، صص. ۳۷-۳۳.
- (۱۵) قنبری، سیروس؛ علی‌زاده، محمدرضا؛ اسلام‌فرد، فاطمه؛ فتوحی اردکانی، محمد (۱۳۹۴) ارزیابی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری تاریخی-فرهنگی با استفاده از مدل یابی معادلات ساختاری مطالعه موردی: شهر تاریخی فرح‌آباد، فصلنامه فضای

- جغرافیایی، سال ۱۵، شماره ۴۹، صص ۲۱۱-۱۸۹.
- ۱۶) کردوانی، پرویز و مورد غفاری، ونوس (۱۳۹۰) توریسم و رویکرد نوسازی در طراحی بافت‌های تاریخی شهری مطالعه موردی: شهر اصفهان، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال ۸، شماره ۳۰، صص ۱۹-۳۱.
- ۱۷) کیانی سلمی، صدیقه و بیگلری‌نیا، معصومه (۱۳۹۶) شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد امنیت و اثر آن بر توسعه گردشگری در مناطق شهری (مورد مطالعه: شهر کاشان)، پژوهشنامه جغرافیایی انتظامی، سال ۵، شماره ۲۰، ص ۶۵.
- ۱۸) گردانی، هلاکو؛ زیاری، کرامت‌الله؛ دهقانپور، حسین (۱۳۹۵) مشارکت در بهسازی و نوسازی محله درب شانزده (بافت قدیم شیراز) با تأکید بر رویکرد گردشگری، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۶، شماره ۴، صص ۱۸۲-۱۶۵.
- ۱۹) متقی، سمیرا؛ صادقی، محمد؛ دلالت، مراد (۱۳۹۵) نقش امنیت در توسعه گردشگری بین‌المللی (نمونه موردی: گردشگران خارجی شهر یزد)، فصلنامه گردشگری شهری، زمستان ۱۳۹۵، دوره ۳، شماره ۱، صص ۹۱-۷۷.
- ۲۰) مهجور، فیروز و خالدیان، ستار (۱۳۹۳) بافت تاریخی تهران، تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، بهار ۱۳۹۳، دوره ۴۶، شماره ۱، صص ۱۲۴-۱۰۳.
- ۲۱) ویلیامز، استیون. (۱۳۹۴) جغرافیای گردشگری ترجمه محمود ضیایی، چاپ هفتم، تهران: دانشگاه پیام نور.
- 22) Brendan, C. (2016) Tourism Culture: Nexus, Characteristics, Context and Sustainability, journal of Tourism Management, Vol. 53, No.3, pp. 229-243.
- 23) Elaine, Y. T. C. & Siti, A. J. (2014) Destination image as a mediator between perceived risks and revisit intention: A case of post-disaster Japan, journal of Tourism Management, Vol.40, No.40, pp. 382-393.
- 24) Fernandez, Daniel Barrera. & Escampa Marco, Hernández Vázquez. & Antonia, Balbuena. (2016) Tourism management in the historic city. The impact of urban planning policies, International Journal of Scientific Management and Tourism, Vol.2, No.1, pp 379-391.
- 25) Timothy, Dallen J. (2005) Shopping Tourism, Retailing and Lesiure. Library Congress Cataloging in Publication Data.
- 26) Wetzels, Martin. & Odekerken-Schröder, Gaby. & Van Oppen, Claudia A. M. L. (2009) Using PLS Path Modeling for Assessing Hierarchical Construct Models: Guidelines and Empirical Illustration, MIS Quarterly, Vol.33 No.1, pp.177-195.
- 27) Yolal, Medet. & Dogan, Gursoy. & Muzaffer, Uysal. & Hyelin (Lina), Kim. & Sila, Karacaoğlu. (2016) Impacts of festivals and events on residents "well-being, Annals of Tourism Research, Vol.61, pp 1-18.
- 28) Yu, Wenting. & Lui, Jiaming. & Zhang, Shuying. & Li, Tao. (2018) Sustainable Development and Tourist Satisfaction in Historical Districts: Influencing Factors and Mechanisms, Preprint, November 2018.